

злочинного угруповання, може бути прийнята постанова про відмову в порушенні кримінальної справи.

Необхідно доповнити ст. 237 КПК України положенням, що при огляді місця події фахівцем різного виду спеціальностей останній повинен дати свої записи у протокол огляду слідчому. Останній приймає дані записи при здійсненні керівництвом огляду. Слідчий зобов'язаний провести запис огляду виходячи з тих документів, які йому будуть представлені фахівцем, і упущення окремих деталей огляду буде скорочено до мінімуму.

Слід розширити права підозрюваного, обвинуваченого та внести доповнення до ст. 42 КПК України, вказавши, що у випадку, якщо особа, яка скоїла протиправне діяння, скоїла його вперше, щиросердечно розкалася в скоєному, матеріальний збиток відшкодований в добровільному порядку, тяжких наслідків не наступить, на його утриманні знаходяться неповнолітні, малолітні діти, особа може бути виправдана заходами суспільної дії, тоді кримінальне переслідування відносно останньої може не проводитися, а порушена кримінальна справа підлягає закриттю на будь-якому етапі.

Сметаніна Наталія Володимирівна,

*(Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна)*

ПОГЛЯДИ НА ПРИРОДУ ПОКАРАННЯ І ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У ПРАЦІ ЧЕЗАРЕ БЕККАРІА «ПРО ЗЛОЧИНИ І ПОКАРАННЯ»: МИНУЛЕ І СУЧАСНІСТЬ

Злочинність, її сутність і природа, заходи запобігання їй є важливими об'єктами досліджень у вітчизняній кримінологічній науці. Сьогодні, у XXI столітті, стало очевидним, що процес пізнання сутності злочинності ще не отримав свого логічного наукового завершення.

Статистичні дані та результати кримінологічних досліджень свідчать, що динаміка злочинності в Україні зростає. Якщо у 2011 році було зареєстровано 515833 злочинів, то у 2013 році – 563560 злочинів. Тобто злочинність як би віддзеркалює політичну, соціально-економічну ситуацію в Україні, а головне – людський фактор. Стає зрозумілим, що, по-перше, злочинність – це прояв деструктивності суспільства, а, по-друге, прояв деструктивності самої людини породжувати множинність злочинів.

До «глобальних проблем сучасності» у наш час вчені відносять наступні групи зв'язків: злочинність і наркоманія; вибух насильства і жорстокість поліцейської влади, тортури і терор; зневага законом і порядком; політична корупція; бюрократизм; деградація навколишнього середовища; знецінення моральних цінностей; відчуття нестабільності; нерівність і неоднорідність суспільства; соціальна несправедливість; широке розповсюдження бідності; безробіття; інфляція; енергетична криза; застаріла система освіти; протести серед молоді; відчуження; занепад міст і багато інших [1, с. 229].

У 2011 році українські правозахисники (близько 30 правозахисних організацій) у щорічній доповіді про права людини заявили про погіршення ситуації з правами людини та назвали бідність і залежний суд ключовими тенденціями останніх років [2].

Динаміка ймовірності бути виявленим за вчинення злочину, починаючи з 2009 року зменшується і ризик бути покараним у 2009 – 2012 р. становив менш як 50%. В.В. Голіна зазначає, що хоча ми не знаємо ні кількості фактично вчинених в Україні злочинів (латентність), ні числа осіб, які їх вчинили, але отримані математичним шляхом дані характеризують, нехай і побічно, рівень ефективності реалізації принципу невідворотності пока-

рання. І це – не проста статистика. Така ситуація означає, що в країні кожний другий злочинець може розраховувати на безкарність [3, с. 98-99]. Безумовно така ситуація є криміногенно небезпечною і породжує вчинення нових злочинів як особами, що вже вчинили злочини і unikнули покарання, так і особами, які тільки планують злочинну діяльність.

Не намагаючись довести, що нерідко «нове» в розумінні злочинності і запобіганні їй – це або добре забуте, або просто невідоме «старе» знання, прагнемо відшукати істинні напрацювання в працях таких вчених, як Чезаре Беккарія. Сьогодні особливої актуальності набуває його праця «Про злочини і покарання». Розглядаючи значення цієї праці, С.К. Гогель зазначав, що твір Беккарія, який побачив світ у 1764 році, і до теперішнього часу зберіг своє значення першоджерела великих ідей, що надихають найкращих діячів у сфері боротьби зі злочинністю, а прочитання цього твору для кожного юриста, який має претензію бути освіченим, є цілковито обов'язковим [4, с. 50]. Ч. Беккарія встав на еволюційну точку зору, він досліджував причини злочинів, визнав першочергове значення попередження злочинів, превенції перед карою у боротьбі зі злочинністю [4, с. 56].

Праця Ч. Беккарія складається із сорока шести параграфів, серед яких є наступні:

- походження покарань;
- право покарання;
- тлумачення законів;
- співрозмірність між злочинами і покараннями;
- мета покарань;
- про тортури;
- насилля;
- м'якість покарань;
- про смертну кару;
- як попереджати злочини;
- про науки;
- влада;
- виховання;
- про помилування.

Із цього переліку можна побачити, що перелік питань, які розглядає автор у своїй праці, є надзвичайно широким, енциклопедичним. У своїй праці Беккарія систематизував філософсько-кримінологічні ідеї своїх попередників і надав їм форму правових принципів. Ідеї Беккарія мали значний резонанс не лише у науковій сфері. Більшість монархів прагнули реалізувати їх на

практиці. У певній мірі ідеї Беккарія були реалізовані у Французькому кримінальному кодексі 1791 року [5, с. 21-22].

Книга Беккарія стисло і зрозуміло пояснювала основні думки про реформу кримінального права, у ній використовувались ясні і чіткі поняття, логічно та аргументовано обґрунтовувались рекомендації законодавцю, стиль вирізнявся простотою і точністю. Беккарія прагнув досягнення більшого щастя для більшої кількості людей; він обстоював ясні, прості і точні кримінальні закони, протестував проти таємного кримінального судочинства і проти занадто жорстоких покарань. Беккарія вимагав відмовитись від права віднімати життя людей через смертну кару. Вчений виступав за те, щоб покарання визначались лише кримінальним законодавством і щоб вони відповідали тяжкості злочинного діяння [6, с. 65-66].

Працю Беккарія називають першою серйозною кримінально-правовою і кримінологічною роботою в епоху Нового часу. Вона поклала початок класицизму у кримінальних науках [7, с. 116].

Зупинимось на розгляді питань про розуміння природи покарання та запобігання злочинності у праці Чезаре Беккарія «Про злочини і покарання». Автор доводить, що лише закони можуть встановлювати покарання за злочини і що влада їх видання може належати лише законодавцю як представнику всього суспільства, що об'єднане суспільним договором. Порушення умов цього договору призведе до утвердження анархії. Несправедливим є покарання, що виходить за межі закону. Повинно бути доведено, що жорстокість покарань не протирічить безпосередньо загальному благу і не заважає попередженню злочинів [8, с. 91-92].

А всяке покарання, що не виходить із абсолютної необхідності, є тиранічним, – стверджував вчений. Чим більше священна і недоторкана безпека осіб, чим більше свободи зберігає суверен за підданими, тим більш справедливим є покарання [8, с. 90].

Між злочинами і покараннями, на думку Беккарія, повинна бути співрозмірність [8, с. 95]. А єдиним та істинним мірилом злочинів є шкода, яку вони завдають нації [8, с. 97].

Вчений підкреслював, що мета покарання полягає лише в тому, щоб перешкодити винному знову нанести шкоду суспільству і утримати інших від вчинення того ж. Саме тому, слід застосовувати лише такі покарання, які б при збереженні співрозмірності із злочинами чинили б найбільш сильний і тривалий вплив на душу людей і були б найменш болісні для тіла злочинця [8, с. 103].

Окремі розділи у праці Чезаре Беккарія присвячені розгляду питань попередження злочинів. Автор стверджує, що краще попереджувати злочини, ніж потім за них карати [8, с. 150]. У якості практичних порад Беккарія радить зробити так, щоб закони були зрозумілими, простими, щоб вся сила нації була зосереджена на їх захисті. Просвіта має розвиватися разом зі свободою. А наука, на думку вченого, має стати запорукою суспільної безпеки [8, с. 151-152].

Значну увагу Беккарія приділяє повноваженням влади та вихованню населення у механізмі попередження злочинів. Так, на представників влади покладається обов'язок дотримуватися законів і не порушувати їх [8, с. 153].

Найскладнішим же, але і найбільш дієвим засобом боротьби із злочинами, на думку вченого, є удосконалення виховання населення. Виховання доброчесності населення є головним засобом попередження злочинів [8, с. 154].

Минуло 250 років із дня написання Ч. Беккарія його праці «Про злочини і покарання», але і сьогодні для українського суспільства, для органів державної влади, навчальних закладів ця праця становить значний інтерес. Розумне тлумачення та запозичення правових положень, що запропоновані у цій книзі, буде сприяти зменшенню поширення явища злочинності в українському суспільстві, підвищить якість законотворчої діяльності та правової культури населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сорокин В. В. Юридическая глобалистика : учеб. / В. В. Сорокин; Новосиб. гос. техн. ун-т. – Новосибирск : Изд-во НГТУ, 2010. – 916 с.
2. Правозащитники об Украине: бедность и зависимый суд [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/1328894-pravozashchitniki-ob-ukraine-bednost-i-zavisimyj-sud>. – Заголовок з екрана.
3. Голіна В. В. Вдосконалення запобіжної функції кримінального законодавства на сучасному етапі протидії злочинності в Україні / В. В. Голіна // Вісн. прокуратури. – 2010. – № 9 (111). – С. 95 - 103.
4. Гогель С. К. Курс уголовной политики в связи с уголовной социологией / С. К. Гогель; сост. и вступ. ст. В.С. Овчинского, А.В. Федорова. – М. : ИНФРА-М, 2012. – VI, 386 с. – (Библиотека криминолога).

5. Иншаков С. М. Зарубежная криминология / С. М. Иншаков. – М. : ИНФРА-М – НОРМА, 1997. – 383 с.
6. Шнайдер Г. Й. Криминология: Пер. с нем. / Под общ. ред. и с предисл. А. О. Иванова / Г. Й. Шнайдер. – М. : Изд. гр. «Прогресс» – «Универс», 1994. – 504 с.
7. Лунеев В. В. Курс мировой и российской криминологии : учеб.:[в 2 т.] / В. В. Лунеев. – Т. I. Общая часть. – М. : Юрайт, 2011. – 1003 с. – (Магистр).
8. Беккарія Ч. О преступлениях и наказаниях / [сост. и предисл. В.С. Овчинский]. – М. : ИНФРА-М, 2011. – 184 с. – (Библиотека криминолога).

